דרך ה' — באופן ההשגחה

הנה עד הנה ביארנו משפטי ההשגחה עתה נדבר במה שבאופן ההשגחה וענין זה יתחלק לב' עיקרים הא' בהשקפתו ית' והב' בהשפעתו:

ענין השגחתו ית': בהשקפתו ית' כבר ידענו שהוא ית"ש יודע כל ואין אצלו חסרון ידיעה כלל לא בעתיד ולא בהוה ולא בעבר כי כל מה שהיה ויהיה כבר צפוי הוא לפניו מעולם ולא נעלם ממנו דבר וכל ההוה גלוי הוא לפניו ונודע אצלו ית' בכל בחינותיו ולא נסתר ממנו כלל אמנם נקרא שהוא משקיף על הדברים מה שהוא דן אותם וגוזר עליהם גזירות מוגבלות בגבול הזמן שירצה החדשם בהם ועוד נדבר מזה לפנים בעז"ה:

ענין השפעתו: אך השפעתו היא מה שיוציא רצונו ית' לפועל באותו הסדר וההדרגה שהוא חפץ והנה בהיות שסידר בריותיו בסדר הדרגה והשתלשלות מפני שחפץ בסדר הזה הנה כמו שרצה בהשתלשלות זה בבחי' מציאות הנבראים כן רוצה בו בבחינת התמדתם ופעולותיהם בכל ענייניהם ובסדר זה מקיימם בכל בחינותיהם ומשפיע בהם למה שרצה בענינם ויחסיהם. והנה הוא ית"ש ישפיע למלאך והמלאך למלאך שתחתיו במדריגה וכן מדריגה אחר מדרגה עד שהמלאך האחרון יפעל בגשמיות לקיים דבר או לחדש אותו כפי מה שיצאה גזירת רצונו ית'. ואמנם קיום כל הוה בכל מדריגה שהוא אינו אלא ממנו ית' כי הוא ית"ש מקיים בכחו הנבראים והשתלשלותם כל א' כפי ענינו אבל הוצאת הפעולות לגשמיות כפי סדר הנמצאים ויחסיהם שזכרנו למעלה זה נעשה בהדרגה שזכרנו:

פעלת פקידי הטבע במשמרותם: והנה שם האדון ב"ה בטבע כל פקיד לעמוד על משמרתו ולקיים בגבורה מה שנמסר בידו ולא ידחה ממשמרתו אלא באותו הסדר שסידר האדון ב"ה. ד"מ שר האילנות ישתדל ויתאמץ להחזיק אילנותיו ואולם בהיות הגזירה מלפניו ית' יחזיק שר הרוח את הרוח כפי מה שיוגזר עליו וידחה שר האילנות כפי זה ויעקרו כפי זה מאילנותיו בכח הרוח ויש בדברים האלה הדרגה רבה ופרטיות רב כי יש המלאכים פקידי הטבע הגשמי המחזיקים כל חלקי הגשמים בחוקותיהם הטבעיים ועליהם שרי גזרות הגמול המניעים מלאכי הטבע לסבב הענינים לפי הגזירות וכמה פרטים לפרטים כפי נפלאות סתרי הנהגתו ית':

ואולם הוא ית"ש משקיף על הכל עליונים ותחתונים שרשים וענפיהם ומכוין תמיד על השלימות הכללי ולזה מסבב כל הבריאה ונחלק הענין בפרטיה כפי מה שנמצא שהכנתם אלה לידחות ואלה ליקרב אלה ליצרף ואלה לנוח כל א' כפי מה שראוי שיגיע לו להקים כלל הבריאה על השלימות:

ענין הנסים: והנה הוא ית"ש ברצונו משנה סדרי בראשית בכל עת שירצה ועושה ניסים ונפלאות כחפצו בדברים שונים כמו שיגזור היותו נאות לתועלת הבריאה לפי הענין ולפי הזמן ומה הוא זה

שאז"ל תנאים התנה הקב"ה עם כל מעשה בראשית לא שלא ישנה הקב"ה דבר מעתה כי ודאי משנה הוא בכל עת שירצה שינוי גמור. אבל הענין הוא שבעת הבריאה הראה והודיע לכל שרשי הנבראים ענינם ואמתת מציאותם והתכלית למה נבראו ואל מה עתידים היו לסבוב בגלגוליהם ומה יהיה סוף ענינם והשיגו וידעו שהכל היה הולך לתכלית הטוב האמיתי ונתרצו בדבר ושמחו בו והוא משז"ל במ"א כל מעשי בראשית לדעתן נבראו. ואמנם כשהודיעם הקב"ה אמתת ענינם וחוקם ואמתת כל גלגולם הראם כמו כן שממה שהיה מצטרך לשלימותם היה שיעשו בהם אותם הנסים לישראל או לצדיקים מהם באותם הזמנים. ואמנם הדבר הזה נאמר בשרשים העליונים ואח"כ על פי כל זה נשתלשלו בהשתלשלות ונקבעו הדברים בגשמיות כראוי להם והועמדו עליהם הפקידים המחזיקים אותם בחוקם הטבעי ובעת שרוצה הקב"ה יגזור על הפקידים האלה ויעמדו מתפקידם וישתנו ממהלכם הטבעי כפי מה שתהיה עליהם הגזירה. וכבר אפשר שהגעת הגזירה להם תהיה בדרכים שונים פי' שתגיע ד"מ כמצות מלך עליהם או כגערת מושל שזעם כענין שנא' ויגער בים סוף ויחרב וכו' וכיוצא בזה מן הדרכים הכל לפי הענין בזמנו: